

Füsun Erdoğan: Arzavat'ın İzinde...

Posted on 12/09/2017

Zaman zaman anadan (Feride Çiçek) duyardım Arcoş'a dair anlatımları... Ama bir türlü akıl edip de, anayla karşılıklı oturup, uzun uzun konuşmayı, Arcoş'un öyküsüne dair tüm bilgileri almayı beceremedim.

Bu beceriksizliğimi geçen yıl Akocan'la telafi etmeyi ilk akıl ettiğimde ise, onun acemiliği ve zaman sorunu engel olmuştu. Şubat'ta bir kez daha Akocan İstanbul'a gidince, bu defa mutlaka babaannenle konuşmalısın diyip, soruları eline tutuşturdum.

"Ben röportaj yapamam" diye itiraz etse de babaannesiyile ilk röportajını yapmış oldu Aktaş. Bana da çözmek ve düzenlemek, bu dünyadan geçip giden, 80'li yaşlarını yaşayan hayattaki çocuklarından sonra da izleri silinecek Arcoş'u anlatmak düştü.

Soykırım Ermeni halkının kapısına dayandığında anneanne Arcoş 10 yaşındaymış. Gerçek ismi Arzavat'mış. Bir Türkle evlendiği için, nikah yaptıklarında adını Arzu olarak değiştirmişler. Ermenice de, Türkçe de okuma yazma bilirmiş. Ama çocuklarıyla hiç Ermenice konuşmamış...

Sivas'ın Divriği ilçesinin Armutak köyündenmişler... Annesine Anno hala derlermiş. Babasının adı Hambarsan'mış. Divriği'de mağazası varmış. Soykırım öncesi varlıklı bir adammış...

Armutak'ı sadece fotoğraflardan biliyorum. Yeşillikler içinde şirin bir köy. Soykırım başladığında Arcoş'un köyü Armutak'la birlikte 5 köye haber salmışlar... "Bütün erkekler toplansın onları Murat Paşa'ya götüreceğiz" demişler. Köylüler de sanmışlar ki, onları padişahın yanına götürecekler. İtiraz etmeden toplanmışlar. Arcoş'un babasının da içinde olduğu köyün bütün gençlerini, erkeklerini Armutak'ın altındaki düzlükde toplamışlar. Adına Derin bahçe derlermiş. O Derin bahçede bütün erkekleri öldürmüşler.

Sivas Divriği'ye bağlı beş köyün adını buraya kaydetmekte yarar var... Bütün erkekleri öldürülen beş köy; Odur, Erşin, Hazerkek, Armutak, Vartan...

Erkekleri öldürdükten sonra, 5 köyün kızlarını ve kadınlarını da "Murat Paşa"ya götürmek üzere toplamışlar. Köyün karşısındaki Almaağaç dedikleri "ziyaret"e giden yoldan Ağyol'a götürmüşler kadınları. 10 yaşındaki Arcoş da annesi Anno ile birlikte o topluluğun içindeymiş. Erkekleri de ölüme götüren Topal Osman, Ağyol'daki yeşillik alanda mola vermiş. Sonra da ortaya bir çarşaf sermiş. Kadınlara "üzerinizde vereceğiniz neyiniz varsa buraya koyun." demiş. 7-8 kaynağın bulunduğu yeşil bir alanmış burası. Ana katliamın yaylaya çıkma zamanı Haziran'da yaşandığını söylüyor!

Kadınlar üstlerindeki kıymetli eşyaların, paranın bir kısmını ortaya açtıkları çarşafın üzerine bıraksalar da, bir kısmını onları bekleyen zor zamanlar için saklamışlar. Aslında saklamaya çalışmışlar demek daha doğru olur.

Topal Osman ve yanındakiler bir çarşaf dolusu para ve altını aldıktan sonra, kadınları yeniden yola koyuyorlar. Şimdilerde Kürtlerin geldiği ve "Gavurun Yaylası" dedikleri yere doğru yürütüyorlar kadınları. Orada yeniden bir çarşaf daha açıyor Topal Osman. "Haydi

paralarınızı, neyiniz varsa hepsini buraya koyun” diyor. Kadınlar, genç kızlar altınlarını, bileziklerini, yüzüklerini, gerdanlıklarını, paralarını yani üstlerinde olan neleri varsa hepsini bırakıyorlar çarşafın üzerine.

Bir Kürt ağası gelip kadınların içine giriyor. Bakıyor, inceliyor ve Keşiş’in güzel kızını alıp gidiyor. Sonra yeniden “haydi Murat Paşa”ya diyorlar. Ve soyup-soğana çevirdikleri kadınları yeniden yola koyuyorlar. Kısa süre sonra da kadınlar “Murat Paşa”nın ne olduğunu öğreniyorlar. Orada kadınları suya atıyorlar. Zarife hala dedikleri kadın önce oğlunu atıyor, ardından da kendisi atıyor Fırat’ın soğuk, azgın sularına... Bir kaya ya da, Sudaya uzanmış bir ağaç dalına ya da bir kayaya tutunarak hayatta kalmayı başarıyor.

Ana annesinin ve ebesinin yani anneannesinin nasıl kurtulduklarını bilmiyor. Bir şekilde o cehennemden kurtulmayı başarmışlar. Yakındaki Sarıçiçek köyüne sığınmışlar. Bir Kürt köyüymüş Sarıçiçek. Anno sığındıkları evde hizmetçilik yapmış, 10 yaşındaki Arzavat’da evin danalarını, hayvanlarını otlığa götürmüş. Bu yolla hayatlarını kurtarmışlar. Zaten beş köyün her birinden geriye sadece üç-beş kadın kurtulabilmiş...

Zor hem de çok zor olan bu yaşama tutunmaya çalışmışlar. Evleri, malları talan edilmiş, kendileriyle birlikte 5 köyün kadınlarını gözlerini kırpmadan Fırat nehrine dökmüşler. Köyde bıraktıkları küçük çocukların akibetini ise, bilen yok.

Arzavat ve annesi bir süre Sarıçiçek köyünde Kürtlerin yanında çalışıyorlar. Daha sonra Göndüren köyünde baba dostu Kırkayaklılar onları evlerine almış. Senelerce hizmetçilik etmişler, çift sürmüşler, hayvanlarına bakmışlar. Ortam biraz düzeline Anno oralarda dolaşan kör jandarmaya “Bizi köye götür, paralar var yerini de biliyorum. Onları çıkarırsanız, seninle de evleniriz. Yeter ki bizi götür” demiş.

Arzavat küçük olduğu için onca yolu yürüyemez diye buldukları bir eşeğe bindiriyorlar ve köye dönüyorlar. Köye vardıklarında her hangi bir gömü, para vs. olmadığını, onunla da

evlenmeyeceğini söyleyip, kör jandarmayı kovuyor Anno. Sonra da evlerine yerleşiyor kızıyla. Giderken geride kalan komşularına teslim etmişler mallarını. “Dönersek geri alırsız, dönmezsek de ananızın ak sütü gibi helal olsun” demişler. Döndüklerinde Divriği’deki dükkanın talan edildiğini, geriye de hiç bir şeyin kalmadığını görüyorlar.

Annesiyle birlikte köylerinde yeni bir yaşam kurmaya çalışan Arzavat, biraz büyüüp serpildiğinde, bütün yaşamını birlikte geçireceği eşi tarafından kaçırılmış. Anno ise, yaşadıkları cehennemden ardından tutundukları yaşamlarının geri kalanında “bir sahibi olur, kızım yalnız kalmaz” düşüncesiyle karşı çıkmamış evlenmelerine...

Yıllar sonra annesinin Amerika’ya yerleşmiş akrabaları, dayıları ulaşmış Arzavat’a... Onu neden kaçırdıklarına, nereye götürdüklerine, durumuna dair bir sürü soru sormuşlar... Yanlarına götürmek istediklerinde, sekiz çocuk annesiymiş Arzavat. Çocuklarını ardında bırakıp, Amerika’ya gitmek istememiş. Ama ölünceye kadar da dayılarıyla ve diğer akrabalarıyla bağlantısını kesmemiş. Onlara yazdığı mektuplarda yaşadıklarına dair neler yazdığını bilmesede de ana... Zaman zaman annesine para gönderdiklerini, Amerika’da kurulan dernekler aracılığıyla, geride kalanlara yardım ettiklerini söylüyor.

Arzavat köyde tarla ve hayvanlarla uğraşırken, beş kız, üç erkek, sekiz çocuğu annesi Hanno büyütmüş. Ana ebesinin ne zaman öldüğünü hatırlamıyor. Annesi Arzavat’ın ise 70 yaşında hayatını kaybettiğini söylüyor. Kaba bir hesaplama 1975’lere denk geliyor Arzavat’ın ölümü...

O cehennemden kurtulup geri dönenler için yaşam hiç de kolay olmamış... Köylerine yerleştirilenlerin saldırılarına uğramışlar. Evlerine hırsız girip, paralarını, altınlarını çalmış. Tarlalarındaki sabanlarını kırmışlar... Bir gecede evlerini terketmek zorunda kalan Ermenilerin giderken altınlarını mezarlara gömdüklerini düşünen köylüler, sonraları dışarıdan gelen hazine arayıcıları, mezarlarını talan etmiş...

Köydeki Sarıkız adlı tarlanın kenarındaki alıç ağacının altındaki mezarı açan birinin bulduğu

altınlarla zengin olduğunu söylüyor ana... Sonra da “milletin malvarlığı, hayatı darmadağın olmuş, bir de soykırım yapmadık diyorlar...Yalan! Bilen yok ki yaptıklarını bir bir söylesin” diye sitemle sürdürüyor sözlerini...

Ermeni olduklarını hiç gizlememişler. Çünkü köyde ve civar köylerde herkes birbirini tanımış. Ama bir Ermeni gibi yaşamamışlar. Yaşatılan cehennem bilinçlerini öylesine esir almış ki! Ermenice bilmelerine rağmen, çocuklarla hiç Ermenice konuşmamışlar. Ana annesinin de ebesinin de Ermenice türkü söylediğine hiç tanık olmamış. Bu durumu “Herkes canından bıkmıştı. Mümkünü mü vardı konuşmanın?” diyerek izah ediyor. Sadece merak eden torunlarına anlatırmış yaşadıklarını. Torunlardan da, o anıları bir yerlere not eden çıkmış mıdır? Bilmiyorum...

Yıllar sonra anadan anlatmasını istediğimde de, yaşlanmış hafızasını zorlayarak annesinin ve ebesinin yaşadıklarına dair hafızasının zamana yenilmeyen kısmıyla, aklında kalanları anlatabildi... Ben de eksik de olsa, Arzavat’a dair bilgileri paylaşmak istedim...

Kaynak: bianet.org